

म. ग्रं. सं. ठाणे

विषय

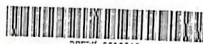
माळ

सं. क्र.

१८०९

१८०९

सुमन-माळ.

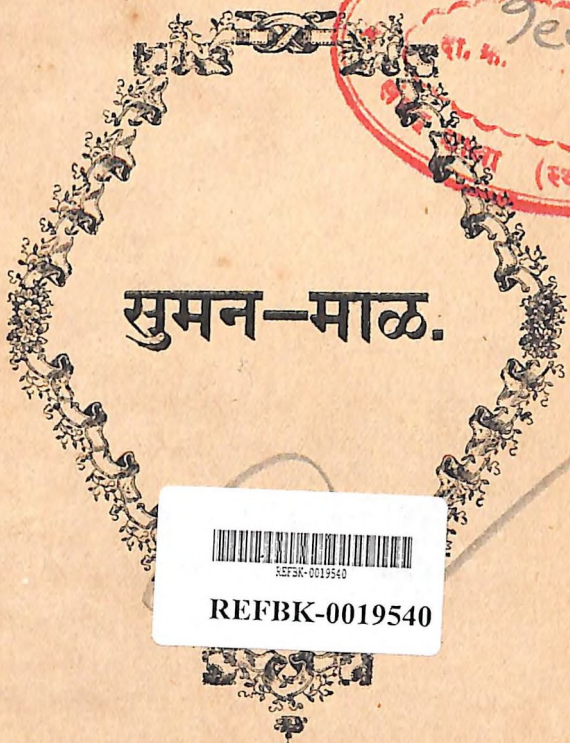
REFBK-0019540

REFBK-0019540

कवयित्री सौ. लक्ष्मीबाई बेहेरे.

संकाय
३१८

१८०१

सुमन-माळ.

REFBK-0019540
REFBK-0019540

कवयित्री सौ. लक्ष्मीबाई बेहेरे.

कवयित्री कै. सौ. लक्ष्मीबाई बेहेरे.

जन्म १८९६

देहावसान १९१४

दोन शब्द.

माझ्या प्रिय पत्नीच्या प्रेमळ हास्यानें उत्पन्न झालेली हीं सुमनें मला अत्यंत प्रिय वाटत असली, तर त्यांत नवल कोणतें ? तें प्रेमळ हास्य नेत्रासमोर चमकतां चमकतां अज्ञाताच्या गाढ अंधकारांत लुप्त झालें; पण त्या हास्यानें फुललेलीं हीं सुमनें त्या स्वर्गीय हास्याची मला क्षणो-क्षण आठवण करून देत आहेत. ही सुमनें इतस्ततः विखरली होती, ती मी नीट एका जागीं जमवून त्यांची माळ गुंफित आहे. ही माळ माझ्याजवळ असल्यानें मी आपल्या कल्पनाराज्यांत तें प्रेमळ हास्य उत्पन्न करून आपली तद्दानभूक विसरून जातो. माझे मन प्रेमाशीं तल्लीन होतें.

जिचीं फुलें तिनें गुंफावी हें खरें ! पण काळाची तशी इच्छा नसल्यामुळें हें काम माझ्यावर पडलें. वेलीला चारदोन फुलें लागावीत व आतां तिला फार जोरानें बहर येईल, व फुलणाऱ्या फुलांच्या सुवासानें उद्यानांतील भुंग गुंगून जातील, अशी अपेक्षा जग करीत असतां, एकाएकीं बीज कडाडून वेली जागच्या जागींच सुकून जावी, अशी करणी काळाकडून कधी कधी या जगांत होत असते, त्याचाच हाही एक मासला झाला.

माझ्या प्रियपत्नीचें शाळेंतील शिक्षण मुळींच झालें नव्हतें. कारण ती शाळेंत कधींच गेली नाहीं. पण प्रगल्भ व सुसंस्कृत मन या दृष्टीनें तिची योग्यता फार मोठी होती व तिच्या उच्च विचारांचा नमुना तिच्या सुमन्माळेंतून रसिकांना खास सांपडूं शकेल. मोरोपंताची कविता तिला अतिशय आवडत असे व तिचा त्या दृष्टीनें अभ्यासही चालला होता. टेनीसनच्या कवितांतील गाणीं तिला अत्यंत आवडत व तिनें त्या पैकीं वरीचशी पाठही करून ठेविली होती.

'Sweet and low, Sweet and low, wind of the western sea' हें गाणें तर ती आपल्या आजारांत देखील सारखें गुणगुणत असे.

Emotion and Imagination are the two wheels of poetry ! उमाळा आणि कल्पना ही दोन काव्याची प्रमुख अंगे आहेत. फुलासारखे वाऱ्याच्या झुलुके बरोबर कंपित होणारें हृदय व जीर्ण झोपडीला प्रासाद समजून स्वर्गसुख भोगणारें मन या दोघांच्या संगमानंतर खऱ्या काव्याशिवाय दुसरें काय बाहेर पडणार ? माझ्या प्रिय पत्नीच्या हास्यांतून स्फुरणाऱ्या सुमनांत मला मूर्तिमंत काव्य दृग्गोचर होत आहे. कदाचित् माझ्या प्रेमासुळें माझी दृष्टि पक्षपात करावयास शिकली असेल, तेव्हां इतरांस काय वाटेल तें खरें !

अठराव्या वर्षी या जगाचा त्याग करून परलोकीं जाणाऱ्या माझ्या प्रियपत्नीनें विपुल व अप्रतीम सुंदर काव्यरचना केली असेल, अशी कोणीच अपेक्षा करणार नाहीं. कारण हृदय कितीही काव्यमय असले

तरी हृदय निवेदनाला कांहींतरी काळ व अनुभव हा लागणारच ! तिने लिहिलेलीं बहुतेक सुभनें या माळेंत गुंफिली आहेत. अगदीं लहानपणीं लिहिलेल्या दोन तीन कविता मला अगदींच साध्या वाटल्या झणून, त्यांचा या माळेंत समावेश केला नाही. यापैकीं बहुतेक व इतरही एक दोन कविता मनोरंजन, आनंद, प्रभात वगैरे मासिकांत प्रसिद्ध झालेल्या आहेत. पण त्या सर्व एका जागीं असाव्यात या इच्छेनेंच प्रस्तुत माळ गुंफिली आहे.

आपल्या पत्नीच्या कवितांना प्रस्तावना लिहीण्याचा प्रसंग व तोही तिच्या मृत्युनंतर-चमत्कारिक तर खराच ! पण त्यामुळें मी आपल्या गुरुदक्षिणेच्या ऋणांतून अंशतः तरी मुक्त झाल्याचें समाधान माझ्या मनाला होत आहे. कारण तिची पहिली कविता वाचूनच माझी स्फूर्ति जागृत झाली व माझ्या हातून घडलेली अल्प वाडमय-सेवा ही तिच्या प्रेमळ संगतीचेच फळ होय, अशी माझी पूर्ण खात्री झाली आहे.

संपली
बेरायण केशव बेहेरे
ताजे

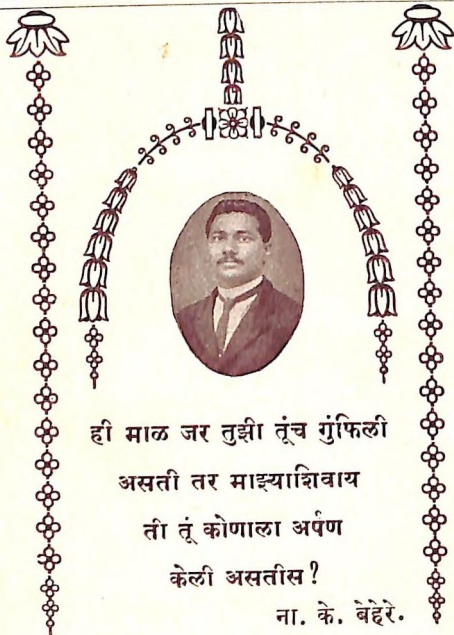
अनुक्रमणिका. *

१	प्रियकरा !	१
२	उद्यान-अथवा प्रीतीचें साम्राज्य.	४
३	ना कळे !	६
४	रामाचा हट्ट.	७
५	गवती फूल आणि जाई.	९
६	ताईस.	१२
७	आनंद कोणाला आवडत नाही ?	१४
८	स्वप्नाचा पडताळा.	१६
९	प्रेमाची बाग.	१९
१०	कोती दृष्टि !	२२
११	श्रेष्ठ कोण-धरा कीं स्वर्ग ?	२४

* कविता कालाच्या अनुक्रमानें दिल्या आहेत. यावरून कवयित्रीच्या विचारांत दिवसेंदिवस घडत असलेली प्रगती कोणाच्याही लक्षांत येईल. जर सुदैवानें तिच्या आयुष्याची दोरी थोडी लांबली असती तर काव्य-वाङ्मयांत तिनें चांगलीच भर टाकली अश्वती असें अनुमान करावयास जागा आहे.

अर्पण पत्रिका.

ही माळ जर तुझी तूंच गुंफिली
असती तर माझ्याशिवाय
ती तूं कोणाला अर्पण
केली असतीस ?

ना. के. बेहेरे.

सुमन-माला.

प्रियकरा ! *

(चाल--नृपममता रामावरती.)

अपराध काय मी केले ?
कां त्यजुनी जाणें झालें ॥ प्रियकरा ॥
सोडुनी सर्व रागातें
पाठवा प्रेम-पत्रातें ॥ प्रियकरा ॥
जो प्रेम-तरु लावियला ॥
सुकुनि कां आज तो गेला ॥ प्रियकरा ॥
सिंचुनी प्रेम-जल वर तें ।
वाढवा तया वृक्षातें ॥ प्रियकरा ॥

* माझे पत्र वरेंच दिवसांत न मिळाल्यामुळें ही कविता पत्रद्वारे
मजकडे आली. आपल्या नांवावर ही कविता प्रसिद्ध व्हावी, अशी
त्या वेळीं कवयित्रीची इच्छा नसल्यामुळें ती माझ्या नांवावर
चित्रमयजगतांत प्रसिद्ध झाली.

चाल—निशिदिनीं

चैन ना मनीं

ह्यणुनि यां दिनीं

पत्रिका लिहिते । पत्रिका लिहिते
येउंघ्या प्रेम-पत्रातें ! ॥ प्रियकरा ॥ १ ॥

वृक्षास लता ही पाही
आलिंगन देउनि राही ॥ प्रियकरा ॥

चंद्रिका कधीं चंद्राला
वा प्रभा त्यजी मित्राला ? ॥ प्रियकरा ॥

चंचला जरी ही चपला
भेटते पुन्हा मेघाला ॥ प्रियकरा ॥

सागरा सोडि जी सरितां
शोभवी कोणत्या जगता ? ॥ प्रियकरा ॥

चाल—एकली

इथें राहिली

बहुत आपली

काळजी करिते । काळजी करिते
येउंघ्या प्रेम-पत्रातें ॥ प्रियकरा ॥ २ ॥

अंबरीं पहा वा भुवनीं
 स्त्री-पुरुष राहती मिलुनी ॥ प्रियकरा ॥
 जर नियम कळे जगताचा
 कां राग असा अबलेचा ? ॥ प्रियकरा ॥
 आपल्या मते अपराधी
 मागते क्षमा मी आधीं ॥ प्रियकरा ॥
 आपणाविना मी कोणा
 सांगाहो जाऊं शरणा ? ॥ प्रियकरा ॥

चाल—अंतरी

मूर्ति जी धरी
 करो मजवरी

प्रेम, विनवीते । प्रेम, विनवीते
 येउंद्या-प्रेम पत्राते ॥ प्रियकरा ॥ ३ ॥

उद्यान

अथवा

प्रीतिचें साम्राज्य.

(चाल—भूपती खरे ते.)

दिवस तो स्मरे मज पूर्णपणें मे ताई
उद्यानीं फिरण्या एके दिवशीं जाई ॥ धृ० ॥

तुज शोभा सांगूं तेथिल कोण्या बोलें
आनंदें वाटे बाग सर्व तो डोले !

चाल—शोभती वृक्ष चहुं बाजूं । साजिरे
कारजे खुललें तें । गोजिरें
चुंबिती लता—कुंजाना । मोगरे
साम्राज्य प्रीतिचें चाले वाटे ताई
उद्यानीं फिरण्या एके दिवशीं जाई ॥

[२]

हीं सुंदर सुमनें हास्यमुखानें बघती
या लता तरुंना आलिंगुनिया धरिती

चाल—वृक्षावरि पक्षिकुलें तीं । येउनी
आनंदित करित जनाला । गाउनी
तीं त्यांचीं मंजुळ गीतें । ऐकुनी
साम्राज्य प्रीतिचें चाले वाटे ताई
उद्यानीं फिरण्या एके दिवशीं जाई ॥

[३]

हा गुलाब फुलला सुंदरसा बागेंत
बहु मोद मनाला मधुर सुगंधें देत

चाल—हे मधुकर काळे तेथें । येउनी
पुष्पांतिल मधुर रसातें । प्राशुनी
वागडती स्वैरपणें तें । पाहुनी
साम्राज्य प्रीतिचें चाले वाटे ताई
उद्यानीं फिरण्या एके दिवशीं जाई ॥

ना कळे !

(चाल—नृपममता रामावरती.)

या जलांत लपल्या कमला
मधु गंध कुणी गे दिधला ? ॥ ना कळे ॥
नाभींत मृगाच्या राही
कस्तुरी कशी ती वाई ? ॥ ना कळे ॥
वेडावी कोकिल-गान-
मधुर कंठ देई कोण ? ॥ ना कळे ॥
दावुनी नील मेघांना
नाचवी कोण मयुरांना ? ॥ ना कळे ॥
रविचंद्र अखिल हे तारे-
निर्मिलें कुणी जग सारें ? ॥ ना कळे ॥
हा देह-कशी मी झाले
कोटुनी भूवरी आले ? ॥ ना कळे ॥
कोणाची होते बाळा
घातली कुणा कशि माळा ? ॥ ना कळे ॥
' चालक तो देव जगाचा '
परि अर्थ मला देवाचा ॥ ना कळे ॥
अज्ञान पुरी मी वेडी
सुटतील कशी हीं कोडीं ? ॥ ना कळे ॥

रामाचा हट्ट. *

(चाल—भूपती खरे ते.)

कार्तीक पौर्णिमा रम्य निशा समयाला
कौसल्या दावी पूर्ण चंद्र रामाला
चंद्रमा पाहुनी रामचंद्र हे हंसले
खेळण्या चंद्र दे हट्ट धरोनी वसले

चाल—समजावी माता त्याला । बहुपरी
मग पुरली वाजविण्याला । दे करीं
परि तृप्ती नच रामाला । लवभरी
'सोनुल्या, उगी तूं सुवक बाहुली घेई'
'बाहुली नको जा—चंद्र खेळण्या देई' ॥

* रीडर मधील Rama and the Moon या गोष्टीच्या
आधारें.

[२]

‘मज चंद्र खेळण्या देई’ ऐसें बोले
खेळणें फेकुनी गडबड भूवर लोळे
बहु समजुत करिती खेळ देउनी नाना ॥
ना क्षणभर थांवे रामचंद्र रडतांना

चाल—अंकावर माता त्याला । घेउनी
पाचारी प्रिय नाथाला । धाडुनी
सेवक, तो सत्वर गेला । धांडुनी
तो जाउनि सांगे सर्व वृत्त राजाला
मग दशरथ राजा झडकरि तेथें आला

[३]

कुरवाळी राजा हृदयीं धरुनी त्यासी
“तुज काय जाहलें? सांग असा कां रडसी?
आकाश फोडुनी चंद्रसूर्य तुजसाठीं
आणीन खेळण्या; मग कां होसी कष्टी”

चाल—‘द्या मला चंद्र खेळाया । आणुनी’
आरसा आणवी राया । त्यांतुनी
चंद्रांची मग त्या छाया । दाउनी
आनंदित केले रामाला राजानें
प्रतिबिंब पाहुनी नाचे तो हर्षानें !

गवती फूल आणि जाई.

(दिव्या.)

वधू रजनी नव बघुनि रविपतीला
जणूं लपली सोडुनी खेळण्याला !
सखी गेली पाहुनी दिव्य तारा
हंसत जाती सोडुनी खेळ सारा !

[२]

भृंग गुंगे पाहुनी नवकळीला
विहग सामोरे जाति दिनकराला
हर्षयुक्ता खेळती सुमन-माला
तटिनि जाती पाहण्या सागराला !

[३]

अशा वेळीं मी मुदित होउनीया
बसे उद्यानीं पुष्प घेउनीया !
श्रवणिं माझ्या मग गोड शब्द आले
कोण बोले, हें पाहण्यास गेले !

[४]

गवति पुष्पाला वदे रम्य जाई:-
“ किती सुंदर मम मृदुल तनू पाही !
रंग माझा पाहुनी चंद्र डोले
भृंग प्रेमें मजसवे हसे खेले !

[५]

“ किती शोभा मी देत उपवनाला
नित्य रिझवीते रसिक-जन-मनाला !
कथा प्रणयाच्या मधुर करी त्याशीं
ह्यणुनि रमणी खोंविती केशपाशीं ! ”

[६]

“ सखे अससी तूं रम्य फार जाई
तुझ्या गंधें डोलती दिशा दाही !
असे साधे मी रूप-गंध-हीन
परी ईशाच्या पदीं सदा लीन !

[७]

“ खेळसी तूं घेउनी सवे भृंग
विश्व-लीला मी बहुनि होत दंग !
मर्त्य झुलती तुज; झुलसि तूं तयारीं
परी खेळे मी खेळ अमर्त्यांशीं !

[८]

“ कसा आवडतो तुला वंदिवास ?
रमणिपारीं कां सुखें करिशि वास ?
असे सोन्याची सुवक जरि वेडी
तुझ्या मनिचें स्वातंत्र्य परी तोडी !

[९]

“ तुझ्या रूपां मोहुनी तोडतील
गलित होतां तुज पुन्हा त्यागितील !
नमन देवा मी करी सर्वकाळ
सुको, राहो वा त्रासवी न काळ ! ”

[१०]

गवति पुष्पाचें वचन ऐकुनी तें
बोध झाला त्या क्षणीं मन्मनातें !
‘ बाह्य सुंदरता क्रमें नष्टणारी
देवनिष्ठा परि अमर राहणारी ! ’

ताईस— *

(चाल—बा नीज गडे.)

प्रिय भगिनी तूं रुसलिस कां मजवरती ?

नच येती पत्रें तव तीं

बहु प्रेमानें खेळ खेळलों नाना

बालपणीं—आठवते ना ?

जरि रुसले मी, कारण नसतां कांहीं

समजविशी किति तूं ताई !

किति हौसेनें फुलझाडे लावोनी

घातले बरोबर पाणी !

चाल—बाहुलिचें चुंबन घेतां

निज हृदयीं कुरवाळीतां

धांवत ये प्रेमळ माता

* प्रस्तुत पत्र कवयित्रीनें आपली प्रिय भगिनीतुल्य मैत्रीण सौ. सुशीलाताई कर्णीक यांना लिहीलें होतें.

ती दोर्घांना घेई हृदयाजवळीं

आनंदें अश्रूं ढाळी !

बहु दिवसांनी लग्न तुजें मग झालें

पति-रत्न तुला सांपडलें !

माता बाहुलिची खेळांतिल तूं ताई

झालीस खरोखर आई !

निज वाळांच्या बघतां प्रेमळ लीला

विसरलीस कां गे मजला !

नच दिसतां मी बालपणीं क्षण तुजला

शोधाया येशी मजला !

चाल—त्या बालपणीच्या लीला

आठवतां ताई मजला

वाटतें नवल चित्ताला !

तुज विसर पडे कैसा या भगिनीचा ?

कां महिमा हा काळाचा !

ताईस— *

(चाल—बा नीज गडे.)

प्रिय भगिनी तूं रुसलिस कां मजवरती ?
नच येती पत्रें तव तीं
बहु प्रेमानें खेळ खेळलों नाना
बालपणीं—आठवते ना ?
जरि रुसले मी, कारण नसतां कांहीं
समजविशी किति तूं ताई !
किति हौसेनें फुलझाडे लावोनी
घातले बरोबर पाणी !

चाल—बाहुलिचें चुंवन धेतां
निज हृदयीं कुरवाळीतां
धांवत ये प्रेमळ माता

* प्रस्तुत पत्र कवयित्रीनें आपली प्रिय भगिनीतुल्य मैत्रीण
सौ. सुशीलाताई कर्णीक यांना लिहीलें होतें.

ती दोर्घांना घेई हृदयाजवळीं
 आनंदें अश्रूं ढाळी !
 बहु दिवसांनी लग्न तुजें मग झालें
 पति-रत्न तुला सांपडलें !
 माता बाहुलिची खेळांतिल तूं ताई
 झालीस खरोखर आई !
 निज बाळांच्या बघतां प्रेमळ लीला
 विसरलीस कां गे मजला !
 नव दिसतां मी बालपणीं क्षण तुजला
 शोधाया येशी मजला !

चाल—त्या बालपणीच्या लीला
 आठवतां ताई मजला
 वाटतें नवल चित्ताला !
 तुज विसर पडे कैसा या भगिनीचा ?
 कां महिमा हा काळाचा !

आनंद कोणाला

आवडत नाही ? *

(चाल—चंद्रकांत राजाची)

आनंदावर प्रेम अतीशय असलें तरि त्यांत
नवल कोणतें ? दुःख आवडे कोणा जगतांत ?
आनंदाची असे भुकेली पृथ्वी ही अपुली
अपवाद कशी या नियमाला राहिल ही दुवळी ?
जग-रूढीला सोडुनि जाणें शोभे वीरांना
कसें खुलावें परि तें जगतीं आह्मा अवलांना ?
आह्मी वेड्या अशाच राहूं आनंदां लीन
स्वतंत्रतेच्या नव्या कल्पना धालों पाहून ।

* कवयित्रीला एका मैत्रिणीनें ' तुमचें आनंदावर फार प्रेम आहे ' असें झटलें. त्याला उत्तर ही कविता लिहिली गेली.

[२]

आनंदावर प्रेम अतीशय असलें तरि त्यांत
 नवल कोणतें ? वाळ नावडे कोणा जगतांत ?
 प्रेमळतेचें दृश्य दावितें मुद्रा निष्कपटी
 साठीपेक्षां गोड नसे कां वाळाची आठी !
 जगताचा कट्टु अनुभव नाही ज्याच्या हृदयाला
 कोण जर्गी या झुले न वघतां शुभ्र आरशाला ?
 खुळी वरी मी, बोल बोंबडे बोलिन वाळार्शी
 ज्ञानजल्पना तुमच्या चालूं घ्याच पंडिताशी !

[३]

आनंदावर प्रेम अतीशय असले तरी त्यांत
 नवल कोणतें ? भ्रमर गुंगतो माझा जर तेथ !
 कळ्या उमलती, पुष्पें वनती जरि जागोजाग
 भ्रमरा परि मम आनंदाची आवडली वाग !
 लहानपणाची साधीभोळी प्रेमळ परी गार्णी
 तिथें गाइली भ्रमरें; फुलल्या कलिका उघानीं !
 गतस्मृतीनें अजुनी तेथें प्रेमे तो गुंगे
 नवल कोणतें मन्मन जरि गे स्थलीं त्याच रंगे ?

स्वप्नाचा फडतळा.

(चाल—सुकुमार, असुनि तूं फार)

प्रियकरा !

विरह आपला

ताप दे मजला

ना चैन, लागलें विरह-वेड चित्ताला ! ॥ १ ॥

जी हृदीं

मूर्ति आपली

ठेविली नाथा

ती स्मरुनी निजले करुनी अश्रूंपाता ॥ २ ॥

दादुनी

प्रेम मन्मनीं

रंगले त्यांत

तों स्वप्न पाहिलें मोद होइ हृदयांत ॥ ३ ॥

विहरती

रम्य उपवर्नी

भृंग कलिकाशीं

पाहुनी दाटली इच्छा मन्मनिं तैशी ? ॥ ४ ॥

पाहिली

फुलें घांगली

रम्य बकुलाची

तीं गोळा करुनी माळ गुंफिली त्यांची ॥ ५ ॥

षरि हाय !

आपले पाय

दिसति ना मजला

मग बाटे माला अपूँ ही कोणाला ? ॥ ६ ॥

खिन्नता

हृदीं पसरतां

नकोशी झाली

ती माळा मजला फेकाया वर धरिली ॥ ७ ॥

वर परी

हात कुणि धरी

मागल्या मागें

हें कळतां मजला; बळलें मी अनुरागें ! ॥ ८ ॥

जमविली

फुलें; गुंफिली

माल ज्यांसाठीं

मम आस पुरे ती-पडली त्यांच्या कंठीं ! ॥ ९ ॥

वेष्टिले

अश्रुं ठालिले

प्रमोदें फुलुनी

ते पडतां गालीं जागृति ये परतोनी ! ॥ १० ॥

तों कुणी

पत्र आणुनी

देइ हातांत

स्वमाचा पटला पडताळा हृदयांत ॥ ११ ॥

प्रेमाची बाग.

चाल—त्रिखंड हिंडुनि.

आवडती माझी बाग
फुललि फुलें जागोजाग !
गुलाव चाफा जाइजुई
बागडती ठायीं ठायीं !
भ्रमर गुंगती चौफेर
प्रेमाचा धरिती फेर
पूर्वी होत्या ज्या बाला
कलिका त्या मग विकासल्या !
विनयशालि बघण्या बाला
भ्रमरांचा मेळा जमला
कलिकाही लज्जित झाल्या
बालांच्या तरुणी बनल्या !

* * *

प्रेमाचा संगम झाला
जगताला भरुनी उरला !
वृक्ष लतांचे हृदय भरे
कोकिल गाई प्रेमभरें

ओढ्याचा झुळझुळ नाद
गाण्याला देई साद !
प्रेमाचे अर्धू पडले
तृणांकुरांवर चमचमले !
भ्रूवरचें अमृत प्याया
रविकर आले त्या ठाया !

❀ ❀ ❀
दृश्य वघोनी मन वेढें
झालें माझे क्षणीं गडे
प्रीतिलता हृदयीं फुलली
मधुर फुलांनीं रसरसली
देहभान क्षणभर गेलें
प्रेमाशीं तालिन झालें !
विचार आले हृदयिं किती
प्रेमाची कोणा गणती ?
तरंग नाना परी जरी
प्रीतीच्या साऱ्या लहरी !
वस्त्रें होती भिन्न जरी
वाला आंतिल एक परी !
❀ ❀ ❀
गुंग होऊनी दृश्यांत
उभी राहिले तें वघत !

कालाचें भानही नुरलें
 इतराचें आलें कुठलें ?
 प्रेमचि खेले चोंहिकडे
 हदयीं त्याचें पिसें जडे !
 भरुनी राही विश्वाला
 सोडिल तें कां हृदयाला ?
 गुणगुणलें कांहीं वाहीं—
 सूर सुराला मी देईं
 गाणें तें मी ना छटलें
 हृदयांतुन आपच स्फुरलें !
 वेळ लोटला किती तरी
 भान राहिलें कुणा परी ?
 किती दचकलें मी बाई—
 मग मागें वळलें घाई !
 तिकडचेंच येणें झालें
 प्रीति-चिन्ह गालीं उठलें
 मज घेतां जबळी वदलें—
 हें कायहि भलतें असलें
 शब्द निराळे—कृती परी—
 शब्दाहुनि ती भिन्न खरी !

भारतीय ग्रंथ संग्रहालय
 १९५०

कोती दृष्टी.

चाल—त्रिखंड हिंदुनि

उद्यानें जागोजाग
आवडते मज ही वाग !
देश किती या पृथ्वीत
सकलांचें एकच चित्र !

तारा सुंदर
फुलें मनोहर
मनुजें प्रेमळ

असती साऱ्या देशांत
मायदेशि रिझतें चित्त !

[२]

सुंदर पुष्पें सर्वत्र
सकलांचें एकच चित्र !

कालिका फुलती
प्रेमें हंसती !
पुष्पें होती

कुठल्याही जरि वागेंत—
एकचि ठसली हृदयांत !

[१]

भ्रमर गुंगती सर्वत्र
सकलांचें एकचि चित्र !
कलिकांभंवती
ते वागडती !
गार्णी गाती !
वेड लाविती सर्व जरी
एकच खेळे हृदयिं परी !

[४]

सुंदर बाळें सर्वत्र
सकलांचें एकच चित्र
आई वदती
गळां विलगती
चुंबन घेती !
कुठल्याही संसारांत
मातेला प्रिय तत्पुत्र !

[५]

रम्य गृहें जरि सर्वत्र
हृदयिं ठसे एकचि चित्र !
गाई गीतें
पति मम जेथें !
बाळ हांसतें !
घरकुल तें मज आवडलें
प्रासादा मम मन विटलें !

श्रेष्ठ कोण-धरा की स्वर्ग ?

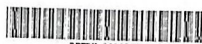
चाल—चंद्रकांत राजाची.

एके दिवशी आनंदानें निद्रित असतां मी
 दिव्य पुरुष मम स्वर्गीं आले दोन बहू नामी ! १
 अवचित पुढती त्या दोघांना पाहुनि मम हृदयीं
 बडकी धरली, कोण असति ते न कळे त्यासपर्यीं ! २
 भीतियुक्त मम वदन पाहुनी एक, मला बोले—
 ' देवदूत मे ! दुजे न कोणी-भीति सोड वाले ' ! ३
 वचन ऐकुनी त्या दूतांचे आनंदित झालें
 देवदूत ते ह्यणुनी त्यांना वंदन मी केलें ! ४
 दूत पुढें तो बोले मजला प्रेमळ वाणीनें—
 " स्वर्गीं तुजला न्याया आलो प्रभुच्या आज्ञेनें ! ५
 दुःख संपले सर्व तुझे; तूं स्वर्ग सौख्य भोग
 सौख्यास्तव ज्या मुनिजन करिती जपतपादि योग ! " ६

* ही कविता आजारी पडण्यापूर्वी दोन महिने अगोदर लिहिली
 गेली. भावि योगायोगाचें मनाला स्वप्न पडलें द्वाणावयाचें !

- वचन ऐकतां धडकी भरली माझ्या हृदयांत
 शब्द फुटेना, न कळत आले अर्थ नयनांत ! ७
- दूतांचें त्या दर्शन झालें ह्यणुनी हर्ष मला
 झाला; गेला परि ऐकोनी निष्ठुर वचनाला ! ८
- हात जोडुनी करुणरवानें बोले मी त्यांना—
 “ कशी सोडुनी येऊं माझ्या प्रियकर नाथांना ? ९
- लहान परि या रम्य उपवनी कांतासह वसुनी
 गोष्टी करितां तुच्छ वाटती स्वर्ग इंद्र दोन्ही ! ” १०
- “ सुली, किती तूं वेडी कांहीं समजेना तुजला
 बरोबरी त्या स्वर्गाची कां येइल पृथ्वीला ! ११
- स्वार्थी प्रेमा उपमा देशी स्वर्गिय प्रेमाची
 ओळख नाही त्या स्वर्गाला असत्य भाषेची ! १२
- मर्त्य—लोकचा मोहपसारा नश्वर हा सारा
 स्वर्गावरती किती वाहती प्रेमाभृत धारा ! ” १३
- वदलें मी त्यां झिडकारोनी—“लाभो तुझाला
 स्वर्ग—सौख्य तें; नाथ जिथें तो स्वर्ग गमे मजला ! १४
- एक त्यांचा शब्द ऐकतां सौख्याचा हृदयीं
 प्रवाह वाही ! अमृत उपमा योग्य तया नाही ! १५
- श्रेष्ठ अशा या सुखप्रवाही प्रेमानें रमतां
 कसें रुचावें तुझीच सांगा त्यजणें या जगतां ! १६

अवमानोनी मम वचनाला मजला स्वर्गाला
 नेउं लागले—ओरडले मी—कंप किती सुटला ! १७
 घरिलें हृदयीं प्रेमभरानें कोणी तितक्यांत
 वदणें झालें—'भीति वाटली तुज कां स्वप्नांत ? १८
 नको घावरी होऊं सखये आहे मी जवळी—'
 भीति पळाली प्रीति दाटली ओघांना कळली ! १९
 गमलें तेव्हां धरा श्रेष्ठ ही स्वर्गाहुनि खास
 सदा असे जरि संतांना त्या स्वर्गाचा ध्यास ! २०

REFBK-0019540

REFBK-0019540